

SZIROMESÓBEN

C. S. SIMON ISTVÁN

Húvös ragyogásban, a korai kitárulkozás böjtjén járom a cudarul megfogyatkozott (ám a számomra még így is kedves) észak-bánáti falu istentelenül hosszú, de folyton foghíjasodó utcáját. Lábom elé a mocsospajor színű járdára szirmokat, sőt helyenként enyhe szirmesőt sodor a szél. Ugyanakkor alapos söprögetést is végez. Jól teszi, mert vannak olyan szakaszok, ahol nincs aki söprögessen már. Mind több az üres ház. Gazdáik elköltöztek a Tisza túlsó oldalára vagy a másvilágra. A jelek szerint az örökösök is távol vannak, mert tán csak vannak örökösök. Ténferegve lépegetek a mélyreható, árulkodó jelek között.

A kanyaron túl erőszakos szél szegül a helyenként már túlságosan is korhadt kerítésnek. Neszezése, csikorgása eltakarja, elnyomja a szű percegését. Mert az említett féregnek elképzelésem szerint az újabban diszkónak nevezett színházterem kétcolos deszkáiban kellene jól kivethetően munkálkodnia. Mondjuk a szétszéledt zenekar vagy az öreg tanító helyett. Utolsó találkozásunkkor (évekkel ezelőtt) harmincöt-negyven éves fényképeket terigetett elém a falu egykori „szongó” művelődési életéről: színjátszóról, kórusáról stb. Majd elővette a hegedűjét és a fal felé fordulva, kissé már akadozva, érdes akkordokat fogva, muzsikált az elmúlásnak . . . „Bujdosik az árva madár. Minden erdő szélén leszáll. Hát az olyan . . .” Majd belefáradva a szomorú népdalba, egy csonka ujjú trombitás bámulatos kintartásáról, tehetségéről beszélt, meg arról a szidolozott hangszerű rezesbandáról, amely ha elemében volt, olyan erővel fújta (az éppen hogy csak megtűrt) Klapka-indulót,

hogyan a mezőn szétugrott a ménes, és a szilajabb mének kis híján figyelmen kívül hagyták a trianoni határt.

Az általam ritkán látogatott terem esőerezetszerű ajtaját zárva találtam. Ki tudja, mikor volt itt valamirevaló rendezvény?! – Nem is olyan túl régen . . . válaszolta a boltba igyekvő egyik ismerősöm. Méghozzá tombolás vigasság volt, sok nyereménnyel. Takarmányt és könyvet is lehetett nyerni . . . Hát ez aztán igazán nagy dolog, gondolom. Könyv és miegymás a tombolán. De hol is kapjon itt helyet az iromány vagy olvasmány, amikor a könyvtárat több mint egy évtizede „ésszerűsítették”, főszerűsítették, és ahogy mondani szokás, a csökkentett és összevont tagozatú iskolára is nagyon rájár a rúd.

A ravatalozó azonban néhány év alatt végre az ősszel elkészült. Tehát ezek az „isten háta mögöttiek”, ahogy tudják, ahogy lehet, mégiscsak betartják a fontossági sorrendet.

SZIRMOK ÉS HÓPELYHEK

Olyan vidéken élünk, ahol a korai kitarulkozásnak általában böjtje szokott lenni. Arcsimogatóan enyhe volt a február jó része, most meg március idusa után hófelhők takarják el a napot. Fehér pelyhek pillangóznak, hullanak az ablakom közelében álló mandulafa szépséges virágaira.

Hópelyhek és szirmok. Lélegzetállító a színpompája a virágzó mandulafának, ám most mégis úgy tűnik, hogy felborzolódó szirmaival el akar repülni erről a hideglelés tájról, olyan helyre, ahol rajtaütésszerűen nem fagnak meg a szirmai, ahol nyugodtan megérlelheti csonthejas gyümölcsét.

Márciusi hóhullás és siettetett szirmeső, a jókora mandulafa faggal vert szirmzuhataga, amely színes sóhajtásként hat a döbbenet rábámulóra.

Márciusi hó. A régiek azt tartották róla, hogy lemossa a szeplőt . . . s lám, a megtévesztett nyíladozó jácintok most megszeppenve vacognak a lebontott tanyák elvadult kiskertjeiben, a töredezett kérgű, varasodott gyümölcsfák vonalában, ahol egykor kisút futott, és húsvétkor piros tojásokat rejtett oda a megboldogult nagyanyó régen szétszéledt unokáinak. Most meg a hideg csöndben karácsonyt idézően hull a hó.

A lebontott tanya gyűrődött fehér fala élénkebbé válik a márciusi havazás után, de rá már ugyan ki néz és kit vár?! . . . és . . . ha majd előbb-utóbb előbukkan az „eltévelygett” tavasz, a hóval mosdatott falról erőteljesebben pereg, hullik a méész, mindinkább bevakul a vidék.

Itt kint az Árenda-majoron túli egykor bokros tanyavilágban több a lebontott épület, mint a huzatosan lakatlanul álló ház, és több a lakatlan mint a lakott hajlék. Vajon hányan várják még meg itt kint az isten háta mögött a következő hóhullást?

Szeszélyes március, szirmok és hópelyhek elegyedése. Furcsán puha visszhangja van az omladozó fehér falakra hulló hónak és a kétségbeesett mandulafa színes sziromsójajlásának.

MÁJUSFA NÉLKÜL

A friss tavaszi szélben pajkosan lobogó májusfa nélkül, csöndben (már-már együgyűen) múlt el környezetemben a május elseje. Még zsongásában sem hasonlított azokra a régiekre, amelyekre az emlékezés megszépítő résein megpróbálok visszatekinteni. Akkor . . . amikor bíborlólámpalázban ilyeneket szavaltunk a sokadalom előtt, hogy „Lázasan kúsznak fölfelé a zöldek . . .” meg hogy „bölcsen higgyetek és szabadítsatok . . .” Amikor az egyszerű anyagból varrott kabát hajtókájára lepkeszárny nagyságú jelvényeket tűztünk (de bevakulhattak már azóta azok a jelvények, s ki tudja, hogy fényesre lehetne-e még őket szidolozni). Amikor a már lebontott gazdalakás előtt pántlikadíszes, sudármagas májusfa köszöntötte az ünnepet. Körülötte a rőzselángnál órákig örvénylett a tánc, és a tűz- és holdfényes lobogásban talpunk alatt bársonyossá vált (a már fölszántott) középső utcának a pora.

Amikor a major nagyobb épületeire méteres betűkkel kiírták, hogy Éljen Május 1-je! A bejáratnál pedig diadalkaput állítottak, és annak fölirata is a munka ünnepének a dicséretét hirdette az orgona- és fátylvirágfonatok fölött. Az ünnep tiszteletére majorszerte átmeszelték a falakat és a fatörzseket, s azok hivalkodóan messzire fehérlettek, sőt sziporkáztak.

Amikor a csókai kastély bejáratánál szélesre tárták a síneken futó (orgonasípszerű, kovácsoltvas) nagykaput, és a park sétányait pillanatok alatt előzönlötte az ünneplő tömeg, akkor ott a sok-sok vihart megélt

és megcsonkított nagyfánál, a különböző majorokból összesereglett egykori lajbis béresek testvérként szorongatták egymás kezét, és egy várható emberibb, jobb világra ürítették a poharaikat, és úgy „ingyenszesesen” talán el is hitték, hogy a következő májusig megtestesül a teljes jogegyenlőség.

Ismét május van. Kiteljesedését erőlteti a természet, és én a fakó, rongypokrócként szétterülő napsütésben a lehetetlenre vállalkozom, vissza akarom állítani a már nem létező gazdalakás elé azt a hajdani friss szeleknek szegülő májuszát, ám annak az utcának híre-hamva sincs már, azaz a pora is már egészen más . . .

Újra május van, de a huzatos, omladozó majorokban jó ideje nem állítanak diadalkaput, és a megtizedelt fákat, omladozó falakat se megszeli át.

MONOSTORNÁL

Foghíjas délelőtti forgalomban karikázok a töredezett szélű műúton kifelé Monostorra, ahol már távolról kitapintható az állandó fogyatkozás. Néhány éve már a csárdát is lebontották, ahol tehát hangos szóval senki se vár, marasztal, hiszen hozzátartozóim többsége a temetőben nyugszik. Helyettük néhány törökmézes búcsúi emlék sejlik föl a tavaszi páráságban és Illés-szekere, amint dühöngve, tüzesen végigdübörgött a komor égbolton.

Most kölletlen csöndet vetél az idő. Csak néhány elhasznált munkagép erőlködik, prüszköl az út közelében. A hosszú kertekben pedig két-három idős ember hajlong. Kijjebb (a koránkelésre emlékeztető) Tálagyban alig észlelhető mozgolódás. Elhagyott, parlagokkal közösködik az egykor nyüzsgő határ. Csaknem maradéktalanul lekoptak róla a tanyák. Csak az irdalt cserépdarabok (amelyeket mind apróbbra zúz a tárca) és cserjék (surják) maradtak a galambdúcos, fehér falú épületek helyén, meg néhány ásott kút ásít, ám azokban mélyen visszahúzódott a víz, előrevetette árnyékát az aszály.

Az itt különösen kanyargós kedvű Aranka is elszenvedett néhány hátrányos változást. Már csak „módjával” van benne víz és élet . . . A megtizedelt erdősáv azonban szokatlanul élénk, csomókban áll a göcsörtös fákön a fészek. Mindez fölemelő látványban részesíthetne, de

nem tudom (még most sem), hogy ugyanazok a madarak költenek-e bennük, mint a múlt tavasszal vagy netán tolakodóbbak (ragadozók, kakukkoskodók) jöttek a jámborabbak helyébe, erre a kihurcolkodott vidékre?! . . . Ahol még a tűzok is szárnyra kap olykor, de csitt! . . . Ne háborgassuk Európa legnagyobb vadmadarának a nyugalmát.

Szembefordulok az alkonyattal. A dörgölőzőfát a fűbe döntötte, ottfelejtette a közöny. Üres a mező, ám csordultig zöld a körbefonódott fű (amelyen egykor a hagyomány szerint tündérek járták sejtelmes éjféli táncukat), és amelyről el kellene hinnem, hogy ezzel a mákonyos fűvel a mesebeli anya vissza tudná csalogatni elkószált, ám a világban helyét nem találó, szerencsétlen fiát.

ZÚG A NÁDAS

A betyárnóta szerint nemcsak az erdő, hanem a nádas is zúg. És hát kiterjedt erdők híján Bánátot a nádasok teszik vadregényessé. Itt a falunk alatt is van egy hatvanhektáros nádas, amit néhány évtizeddel ezelőtt még egy szálíg „legyalázkáztak”, betakarítottak, méghozzá a legnagyobb télben. Most meg esetleg majd fölgújtják fészkelőhelyeivel, lakóival együtt. Magasra fölcsapnak a lángok, de ki figyel oda. Hiszen ennél nagyobb tűzfészkek is vannak pasalikasodó országunkban.

Most még azonban talpon áll és inkább neszez, mint zúg a nádrengeteg. Sejtelmes a neszezése, különösen alkonyattájt, meg a bujkáló holdvilágnál tűnik úgy, mintha azok a bizonyos csontpikkelyes, fűrgé legények lovagolnának a zombékok között. Ám rezzen a szél, és mire a felhők közül újra előbukkan a hold, elillan a látomás. És a bronzbarna Seruzád helyett csak egy megcsonkított szomorúfűz fésűli a fekete haját.

A vízszabályozás előtt, tehát még a múlt század egy részében is vadvízországszerű volt a vidék. Tömörkény szerint „Földuzzadt (a Tisza), a partra kilépett és tovább legelt. Kiment a rétbé. Rokonait, az elhagyott mocsarakat, új vízzel köszöntötte, körülölelte a nádasokat . . .” Ahol akkor még pákászok is éltek, akiknek a lábára halbőrt növesztett a régiek hiedelme, ugyebár.

Szúnyogok, piócák és illatos fűvek közt meghúzódva, távol a világtól, zajtól és változásoktól élte öntörvényű életét a pákász, vagyis a nádlaci, ahogyan azt Bálint Sándor bátyánk szögediesen elénk tárta. Állítólag

az ilyen életmódnak köszönhetően vészelte át a török dúlást, a másfél évszázadnál is tovább tartó félholdas éjszakát a Beodra (Böldre, Novo Miloševo) melletti egykori Akács falu lakossága.

Akács tehát a nyomasztóan hosszú hódoltság alatt sem néptelenedett el teljesen. Mivel az az egykori falu a Tisza hajdani mellékágai között feküdt, rejtőzködött, lakói lopakodva halásztak, madarásztak, sulymot szedtek (amit éppen úgy mint a nádgumót megőrölték és lisztként használták). A természet ritmusához idomuló életet éltek, belesimultak Bánát nádrengetegébe, de azért a török adószedők évente egyszer fölkeresték őket . . . (ám az új adószedők csaknem a defterdárt is fölülmúlják immár).

A falucskát akaratos, életrevaló, szabados népe miatt a környék lakossága egy időben élcesen Akács vármegyeként emlegette. Ám két dudás akkor sem fért meg abban a bizonyos csárdában, a hatóság Akács lakóit még a tizennyolcadik században széttelapította . . .

Akács (Bikácsról talán majd máskor szólunk) helyén tehát legföljebb csak nádfoltok neszeznek, esetleg olykor zúgnak is, mint a nótában, egyre csak azt sugallva, hogy „üthetitek a nyomomat . . .”